

O MIHOVILU LUPOSIGNOLIJU, VOJNIM INŽENJERIMA I MJERNICIMA U DALMACIJI U 18. STOLJEĆU

Arsen Duplančić

UDK 72/75(497.13)"17":929 Luposignoli, h.
Izvorni znanstveni rad
Arsen Duplančić
Arheološki muzej, Split

U tekstu autor daje prikaz djelatnosti splitskog slikara i graditelja M. Luposignolija (1693—1750). Njegov rad vezuje uz djelovanje vojnih inženjera u Dalmaciji u 18. st. te iznosi podatke o nekima od njih. Osim toga donosi bilješke i o nekim mjernicima.

Svoj doprinos stvaranju umjetničkog inventara Dalmacije u 18. stoljeću dali su brojni domaći i strani majstori. Vrsnoća njihovih radova vrlo je različita, ali ona, pored ostalog, odražava prilike i mogućnosti u kojima su pojedina djela nastajala. U tom svjetlu treba gledati i činjenicu da su vojni inženjeri radili ne samo na vojnim zdanjima nego i na crkvama ili za njihove potrebe. Od stranaca bili su to npr. pukovnik Giovanni Battista Camozzini koji je radio na katedrali u Makarskoj¹ i Giovanni Battista Lodoli koji je radio na katedrali u Skradinu.² Pukovnik Francesco Melchiori javlja se u vezi s crkvom sv. Filipa Nerija u Splitu, katedralama u Makarskoj i Skradinu te franjevačkom crkvom u Sinju,³ dok se kapetan Bartolo Riviera spominje uz radove na katedrali u Makarskoj i crkvi sv. Stasija (Eustahija) u Dobroti.⁴

Od naših ljudi bili su to npr. pukovnik Antun Marković koji je radio na crkvi sv. Šime u Zadru,⁵ poručnik Ivan Nakić Vojnović koji je popravljao zvonik katedrale u Splitu,⁶ a slike poručnika Feliksa Tironija

¹ C. Fisković, Zvonik filipinske crkve u Makarskoj, Zbornik za likovne umjetnosti 9, Novi Sad 1973, str. 277

² K. Prijatelj, Barok u Dalmaciji, u: A. Horvat, R. Matejčić, K. Prijatelj, Barok u Hrvatskoj, Zagreb 1982, str. 731.

³ Vidi bilj. 1. K. Prijatelj, nav. dj. (2), str. 729, 731. Umjetnost kasnog baroka u Splitu, Split 1988, str. 11, 40.

⁴ C. Fisković, Spomenici grada Makarske, Makarski zbornik 1, Makarska 1971, str. 223; K. Prijatelj, nav. dj. (2), str. 727.

⁵ C. Fisković, Ignacije Macanović i njegov krug, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji (dalje Prilozi) 9, Split 1955, str. 203, 204.

⁶ Isto, str. 204. K. Prijatelj, nav. dj. (2), str. 703; D. Kečkemet, Restauracija zvonika splitske katedrale, Zbornik zaštite spomenika kulture VI—VII/1955—1956, Beograd 1956, str. 42.

našle su svoje mjesto u crkvama u Supetru, Mircima, Bolu, Kamenu kod Splita i u Makarskoj.⁷ Među domaće vojne inženjere treba ubrojiti i Splitsanina Mihovila Luposignolija čije je ime već poznato u našoj povijesti umjetnosti, naročito od pojave radova L. Donatija i K. Prijatelja.⁸

Mihovil Luposignoli rođen je u Splitu 29. IX 1693. Otac mu se zvao Ivan, a majka Katarina.⁹ Imao je nekoliko braće i sestara.¹⁰ O njegovu školovanju za sada se ne zna ništa, ali je vjerojatno pohađao studij za inženjere i stupio u vojnu službu jer se u kasnijim dokumentima javlja s naslovom kapetan inženjer.¹¹ Čini se da nije bio oženjen jer o tome nema zapisa u splitskim matičnim knjigama. Osim toga u popisima stanovnika Splita iz 1741. i 1750. spomenuta je samo obitelj njegova brata Jerolima.¹²

Luposignolijevu djelatnost možemo pratiti od 1719. kada slika portret splitskog franjevca konventualca Andrije Andreisa, a koji, čini se, nije sačuvan.¹³ Drugi Luposignolijev rad, portret isusovca Ardelia della Belle poznat je na temelju bakroreza iz 1738. godine. Naime, po Luposignolijevoj slici Splitsanin Petar Aleksandar Bogetić izradio je crtež koji je poslužio rimskom graveru Giovanniju Battisti Sintesu za izradu bakroreza.¹⁴ Postoji mogućnost da je Luposignolijeva slika ipak sačuvana i to u današnjoj isusovačkoj kući u Splitu. U njoj se nalazi della Bellin portret izrađen tehnikom ulja na platnu. Slika je, međutim, 1983. bila naglašeno restaurirana tako da se o njenom autoru teško moglo reći nešto sigurnije.¹⁵ Upravo završeni restauratorski zahvat u radionici Regional-

⁷ K. Prijatelj, nav. dj. (2), str. 829.

⁸ L. Donati, *Artisti minori di Dalmazia*, Archivio storico per la Dalmazia, anno IV, vol. XII, fasc. 69, Roma 1931, str. 457, 458; K. Prijatelj, *Barok u Splitu*, Split 1947, str. 30, 45, 68, 69.

⁹ Historijski arhiv u Splitu (dalje HAS), splitske matice, knjiga rođenih VI, str. 129v. Kršten je 30. rujna iduće godine. Krstio ga je kanonik Petar Luposignoli, a kum mu je bio knez i kapetan Splita Benetto Zorzi Querini. O obitelji Luposignoli vidi A. Jutronić, *Zbirka pjesama iz g. 1669. prigodom promocije Jerolima Kavanjina i prigodni pjesnik Luposignoli*, *Mogućnosti* 3, Split 1957, str. 230—233.

¹⁰ HAS, splitske matice, knjiga rođenih V, str. 124v — Ivan Jerolim; knj. VI, str. 5 — Klement Jerolim; isto, str. 47 — Ana; isto, str. 70 — Ana; isto, str. 89 — Ludvik Antun; isto, str. 147v — Tomazina; knj. VII, str. 32 — Elizabeta; isto, str. 105 — Ludvik Juraj.

¹¹ Tako se navodi u vezi s radom u Omišu, na karti posjeda obitelji Zecca u Klisu, u osmrtnici, a tako ga oslovljava i Julije Bajamonti.

¹² D. Božić-Bužančić, *Prilog poznavanju stanovništva Splita u XVIII stoljeću*, *Grada i prilozi za povijest Dalmacije* 8, Split 1974, str. 167, 185, 207.

¹³ Podatak iz samostanske knjige primitaka i izdataka 1712—1724, str. 168v, gdje je zapisano da je 18. IV 1719. Luposignoli bio na ručku u samostanu »a far ritratto del fu P. Prövlé Andreis«. Za ovaj podatak zahvaljujem gvardijanu Nikoli Mati Roščiću. Portret je vjerojatno izrađen po nekom predlošku jer je Andreis umro 1689. O njemu vidi N. M. Roščić, *Andreis Andrija*, *Hrvatski bibliografski leksikon* 1, Zagreb 1983, str. 114.

¹⁴ A. Duplančić, *O hospiciju splitskih isusovaca u XVIII stoljeću i portretima Ardelija della Belle*, zbornik radova o Ardeliju della Belli, u tisku. O Sintesu vidi U. Thieme — F. Becker, *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler XXXI*, Leipzig 1937, str. 93, 94. Sintes je izradio i sliku sv. Gaudencija objavljenu u V knjizi *Farlatijeva »Illyricum sacrum«*, Venetis 1775, sr. 620, a potpisana je »G. Batta Sintes Scul.«. Ista slika objavljena je kasnije u knjizi I. J. Pavlović *Lučić, Acta sincera sancti Gaudentii ...*, Venetiis 1802, str. II.

¹⁵ A. Duplančić, nav. dj. (14).

nog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu¹⁶ ide u prilog iznesenoj pretpostavci.

Osim spomenutih portreta zna se za još jedno Luposignolijevo slikarsko djelo. Po narudžbi bratovštine Gospe od bezgrešnog začeća on je 1727. za samostan na Poljudu kopirao palu Nikole Bralića iz 1518. koja prikazuje »Bezgranično začeće kroz spise teologa i naučenjaka«. ¹⁷ Uz Luposignolijev slikarski rad možemo vezati i podatak da je 1736. procijenio slike iz ostavštine splitskog plemića Antuna Albertija dok je knjige iz iste ostavštine procijenio zajedno s dr Franjom Bergeljčićem. ¹⁸

Kao kipar Luposignoli se okušao prigodom izrade nacрта za novi, veliki oltar s rakom za moći sv. Dujma u katedrali. Kada je u prosincu 1739. nadbiskup I. A. Kačić obavio rekognosciranje moći sv. Dujma, odlučeno je da se izgradi novi oltar s rakom. ¹⁹ Prvi projekt napravio je Luposignoli, ali je, kako piše Bajamonti, »kasnije promijenjena zamisao o položaju tog oltara« pa je izvedba povjerena mletačkom kiparu G. M. Morlaiteru. ²⁰

O Luposignolijevu zanimanju za arhitekturu govori neostvareni projekt crkve Gospe od Zdravlja iz 1738. godine. Njegov velebni nacrt nije izveden jer je splitskim franjevcima bio skup. ²¹ Kao stručnjak za građevinske radove, on se 1749. javlja u Omišu. Tu s arhitektom Alvisom de Prettijem iz Venecije i majstorom Matejem de Rossijem iz Splita ocjenjuje popravak svoda župske crkve sv. Mihovila. ²²

Luposignoli se iskazao i kao mjernik: 1726. izradio je crtež teritorija Kaštel-Sučurca, ²³ a poslije crta zemljište između Kaštel-Starog i Lukšića. ²⁴ Iz legende uz skicu posjeda braće Bartula i Tome Zecca u Klisu, koju je 1767. izradio mjernik Petar Kurir, doznajemo pak da je jednu kartu njihova zemljišta na položaju Megdan 1748. napravio Luposignoli. ²⁵

¹⁶ Sliku je 1990. restaurirao Filip Dobrošević.

¹⁷ O. *Ostojić*, Paludi di Spalato, *Bullettino di archeologia e storia dalmata* IV, Split 1881, str. 40—42; L. *Donati*, nav. dj. (8), str. 455, 457; K. *Prijatelj*, nav. dj. (8), str. 68, 69; G. *Novak*, *Povijest Splita* II, Split 1961, str. 411, 412.

¹⁸ Kaptolski arhiv u Splitu, br. 119, str. 27, 33. D. *Božić-Bužančić*, *Privatni i društveni život Splita u osamnaestom stoljeću*, Zagreb 1982, str. 54.

¹⁹ J. *Bajamonti*, *Storia di san Doimo primo vescovo di Salona, Venezia 1767*, str. 42, 43; Lj. *Karaman*, *Žrtvenik sv. Duje u Splitu*, u: *Eseji i članci*, Zagreb 1939, str. 93.

²⁰ J. *Bajamonti*, *Zapisi o gradu Splitu*, Split 1975, str. 252; Lj. *Karaman*, nav. dj. (19), str. 96; K. *Prijatelj*, nav. dj. (8), str. 45.

²¹ A. *Crnica*, *Naša Gospa od Zdravlja i njezina slava, Šibenik 1939*, str. 93—101; K. *Prijatelj*, nav. dj. (8), str. 30; K. *Jurišić*, *Franjevačka provincija svetoga Kaja pape i mučenika u Dalmaciji, Kačić 17*, Split 1985, str. 168. *Umjetnost...*, nav. dj. (3), str. 40.

²² V. *Kovačić*, *Omiš, razvoj starog naselja*. Magistarski rad (rukopis), Zagreb 1987, str. 109. Zahvaljujem autorici na ovom podatku.

²³ Arhiv obitelji Luketin (Kaštel-Sučurac), *Stampa IV*, str. 26—28. Spis je datiran u Splitu 30. XI. 1726. Oznaka Stampe je provizorna jer joj nedostaje početak i kraj.

²⁴ Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu, sign. R 6533. Nacrt nije datiran, a početak legende glasi: »Disegno Planimetrico, è riguardato giusta il metodo d'Euclide con verità da me Michiel Luposignoli«. Nacrt je biblioteci poklonio Ivan Kukuljević Sakcinski. V. *Omašić*, *Povijest Kaštela od početka do kraja XVIII stoljeća*, Split 1986, str. 262, 277, 278.

²⁵ Historijski arhiv u Zadru, (dalje HAZd) nacrti obitelji Kurir, br. 38. U legendi nacрта Luposignoli je potpisan: Io Michiel Luposignoli Cap.ⁿ Ingeg.^r.

Ovim podacima o Luposignolijevoj djelatnosti možemo dodati i podatak da je 1736. bio izabran za predsjednika ugledne bratovštine Tijela Kristova i da je istodobno bio u upravi bratovštine sv. Josipa.²⁶

Navršivši 57 godina života, Luposignoli je umro u rodnom gradu 29. XII. 1750. gdje je i pokopan u crkvi sv. Marije de Taurello.²⁷

Kada je već riječ o vojnim inženjerima koji su radili u Dalmaciji možemo spomenuti još neke podatke. Sigurno je da će se o njima pisati opširnije naročito zbog problema stila, zajedničkih obilježja i vrsnoće u njihovim djelima kao i zbog vrijedne dokumentacije o raznim objektima i gradovima koju su nam ostavili.²⁸

Spomenuti inženjer Camozzini radio je 1712. na kninskoj tvrđavi,²⁹ a uz pomoć mjernika Barbierija izradio je 1728. nacрте posjeda makarske biskupije.³⁰ Osim toga sastavio je 1725—1730. katastar zemljišta na području Imotskoga.³¹ Camozzini je autor plana antičke Salone, slike oltara sv. Staša³² i triju natpisa koji govore o starom oltaru sv. Dujma u splitskoj katedrali, a objavljeni su u Farlatijevu djelu »Illyricum sacrum«.³³ Iz njega ujedno doznajemo da je Camozzini bio cijenjen i da je po naredbi mletačkog Senata poslan u Dalmaciju da crta državne zgrade.³⁴ Kao mrtav spominje se 20. VI. 1732.³⁵

Pukovnik Melchiori izradio je 1718, po naredbi providura Alvisa Moceniga III (1717—1721), kartu Dalmacije s granicama na temelju kar-

²⁶ I Ostojić, Stara bratovština presv. Tijela Kristova u Splitu, Bogoslovska smotra 3, Zagreb 1976, str. 313.

²⁷ HAS, splitske matice, knjiga umrlih V, str. 119. A. Jutronić, Muzičari, slikari, zlatari i graditelji u starom Splitu, Mogućnosti 4, Split 1956, str. 317.

²⁸ Usporedi I. Petricioli, Ikonografija Zadra do pada Mletačke Republike, Radovi Instituta JAZU u Zadru XI—XII, Zadar 1965, str. 493—528; D. Božić-Bužančić, Tlocrt Splita izrađen 1784, Kulturna baština 5—6, Split 1976, str. 52—58. Autor ovog plana kapetan poručnik Francesco Gironci izradio je 1772. veliki tlocrt Zadra. I. Petricioli, nav. dj, str. 523, 528. Drugi plan Splita iz iste godine izradio je poručnik Pietro Gironci. (D. Božić-Bužančić, Još jedan tlocrt Splita iz 1784. godine, Prilozi 28, Split 1989, str. 221—226) Pietro je 1781. izvršio reviziju katastra državnih livada i međaša (picchetti), koji je 1756. izradio mjernik Giuseppe Grandis, i nacrtao nove karte. U uvodnom dijelu on je oslovljen kao službeni mjernik: »Uffiziale Perito Tenfe Pietro Gironzi«. HAZd, katastri Dalmacije XVII. i XVIII. st, br. 41; br. 42 — karta dodana na početku katastra.

²⁹ C. Fisković, nav. dj. (5), str. 214, 216, 217.

³⁰ Isti, nav. dj. (1), str. 283. Stampa per li r. r. don Gio: Paulovich Lucich, don Zorzi Paulovich Lucich, e don Pasquale Cacich Terzich mansionarij della cattedrale di Macarsca al taglio, b. m, b., g, str. 18, 19.

³¹ HAZd, katastri Dalmacije XVII. i XVIII. st, br. 30. Ovom katastru, koji sadrži samo tekstualni dio, nedostaje naslovni list pa se podatak o autorstvu temelji na naslovu dopisanom u novije vrijeme u arhivu.

³² Ona je poslužila za izradu rekonstrukcije oltara. M. Ivanišević, Juraj Dalmatinac u Splitu godine 1444. i 1448, Radovi Instituta za povijest umjetnosti 3—6, Zagreb 1979—1982, str. 143, 149.

³³ Sv. I, Venetiis 1751, Salona na str. 276 — podatak o autorstvu iz popisa slika na str. LI. i iz teksta na str. 276; oltar sv. Staša ad str. 740 — podatak o autorstvu na str. 740 »Joannes Baptista Camozzinus nobilis Architectus calamo delineavit«; natpisi u kapeli sv. Dujma na str. 393 — podatak o autorstvu na str. 495.

³⁴ Isto, str. 495: Hoc igitur tripartitum epitaphium ex autographo marmoreo nobis accurate descripsit, et litteris quam simillimis expressit Joannes Baptista Camocinus egregius architectus, cui ab Senatu Veneto id negotii ac muneris datum est, ut publica Dalmatica aedificia delineat, earumque formam ac descriptionem in tabulas referat.

³⁵ Stampa..., nav. d. (30), str. 25.

lovačkog i požarevačkog mira. Na njoj je nacrtao i niz tlocrta gradova i utvrda.³⁶ Godine 1731. izradio je proračun prihoda makarskog biskupa i kaptola,³⁷ a 1734—1735. napravio je izvještaj o posjedu obitelji Cindro na ušću Zrnovnice.³⁸

Poput prethodnih inženjera, i B. Riviera se iskazao kao crtač-mjernik: 1737. izradio je kartu zemljišta u Sutomišćici na otoku Ugljanu.³⁹

Djelatnost Nakić Vojnovića možemo proširiti podatkom da je 1789. bio među oficirima koji su izradili popis državnih zgrada u Dalmaciji. On je opisao zgrade na području Knina, Drniša i Šibenika, a potpisivao se »Giannicolò Nachich Ten:te Ing:ra«.⁴⁰

Vidimo, dakle, da se vojni inženjeri ne javljaju samo u vezi s gradnjama nego i kao mjernici, kartografi⁴¹ i crtači.⁴² Oni ponekad uz svoj potpis ne stavljaju oznaku zvanja, što otežava njihovo prepoznavanje i povezivanje određenih činjenica. U gotovo nepoznatoj zbirci rukopisnih karata splitskog Arheološkog muzeja čuva se nekoliko karata i tlocrta koje su izradili razni mjernici i inženjeri. Možda se iza nekog potpisa i oznake »pubblico perito« ili »pubblico perito agrimensore« krije još neki inženjer i arhitekt. Jedan od njih, Francesco de Grandi, se i potpisuje kao arhitekt i mjernik. Zato ćemo ih donijeti abecednim redom uz godine kada je nacrt nastao:

Antun Aranza, pubblico perito (dalje: pp), 1782.

d'Andrè,⁴³ ingegnere, 170— (zadnja brojka nečitka)

Aleksandar Barbieri,⁴⁴ pp, 1729.

³⁶ Naučna biblioteka u Zadru, MS 640. Dio tih prikaza objavio je *B. Stulli*, Gospodarsko-društvene i političke prilike u Cetinskoj krajini sredinom 18. stoljeća, Zbornik Cetinske krajine 1, Sinj 1979, str. 69.

³⁷ Stampa..., nav. dj. (30), str. 27.

³⁸ Atto d'investita della valle e fiumara di Žrnovnica ai fratelli conti Cindro, Bullettino di archeologia e storia dalmata XVII, Split 1894, ovitak, str. 3.

³⁹ Naučna biblioteka u Zadru, MS 496 — kopija iz 1881.

⁴⁰ HAZd, katastri Dalmacije XVII. i XVIII. st. br. 35.

⁴¹ Osim navedene Melchiorijeve karte Dalmacije možemo spomenuti i veliku kartu trogirskog područja koju je 1763. nacrtao kapetan inženjer Sigismondo Benedetto Moser de Filseck, HAZd, mape Grimani, br. 438. Većim dijelom objavljena je u *I. Babić*, Prostor između Trogira i Splita, Trogir 1984, str. 181.

⁴² Tako npr. izrađuju crteže solinskih iskopina i nadenih spomenika. *I. Babić*, Prilog poznavanju povijesti grafičke dokumentacije salonitanskih spomenika, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 8—9, Zagreb 1982—1983, str. 67—79.

⁴³ On je 1698. izradio kartu ušća Neretve. (Srpska akademija nauka i umetnosti u Beogradu, istorijska zbirka, ostavština Jovana Tomića, sign. 8711—XII/36; tu je potpisan kao André) God. 1714—1715. nacrtao je tlocrt splitskog lazareta. *D. Kečkemet*, Prilozi opisu i povijesti splitskog lazareta, Pomorski zbornik 13, Rijeka 1975, str. 379, 380. U sljedećim bilješkama bit će dani samo neki podaci o djelatnosti navedenih mjernika i inženjera bez pretenzije na cjelovit popis njihovih radova.

⁴⁴ Barbieri je izradio nekoliko katastara: 1733. obitelji Nimara (*A. Duplančić*, Splitska bazana i njena uloga u zaštiti zdravlja, Acta historiae medicinae, stomatologiae... 1—2, Beograd 1988, str. 67), 1742. samostana sv. Frane u Splitu (*C. Fisković*, Utjecaj Dioklecijanova mauzoleja na kasnije graditeljstvo, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku LIII/1950—1951, Split 1952, str. 187, 188), 1745. kartu područja Kaštel-Lukšića (*I. Babić*, nav. dj. (41), str. 176, 177), 1753. katastar samostana sv. Arnira u Splitu (*I. Babić*, nav. dj. (41), str. 152, 167), 1758. katastar splitske katedrale (*A. Duplančić*, Kula-stražarnica na Glavičina-

F. Bulat, bez oznake, 1854.
 Enrico Conradt, ispeziente stradale, 1835.
 Benedetto Maria Costantini, pp agrimensore, 1819.
 Andrea Crivellari, pp, 1778.
 Antonio Ferrari, capitano ingegnere, bez godine — 18. st.
 Grgur Gale,⁴⁵ pp, 1812.
 Francesco de Grandi,⁴⁶ architetto e pp, 1776.
 Giuseppe Grandis, pp, 1760.
 Paul Hatzinger,⁴⁷ L. Baudirektor, 1819.
 Franjo Antun Kurir,⁴⁸ pp, 1794, 1812.
 Petar Kurir,⁴⁹ pp, 1750, 1768, 1770, 1774.

ma u splitskom polju, Vesnik vojnih muzeja 31—32, Beograd 1986, str. 97), 1766. splitske bratovštine sv. Duha (isto).

⁴⁵ Ovaj mjernik potječe iz splitske obitelji Fradelić s nadimkom Gale, ali se često potpisivao samo kao Grgur Gale. Od njegovih nacрта objavljeni su: nacrt bastiona sv. Antuna u Splitu — 1800. (*A. Duplančić*, Prilog poznavanju obrane Splita u XVII i XVIII stoljeću, Vesnik Vojnog muzeja 33, Beograd 1989, str. 136, 139), bastion Zorzi — 1807. (isto, str. 125, 127), dio splitske luke i grada uz mletački kaštel — 1808. (*D. Kečkemet*, Splitski kaštel, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku IV—V, Dubrovnik 1956, str. 289, 296), tok rijeke Jadro s mlinovima — 1812. (*A. Duplanić*, Katalog, Doba francuske uprave u Dalmaciji, Split 1989, str. 47, 49), nacrt kule mletačkog kaštela i susjedne zgrade u Splitu — 1816. (*D. Kečkemet*, nav. dj., str. 279, 298).

⁴⁶ God. 1775. nacrtao je kartu zemljišta u Prosiku, između Solina i Mravinaca (*V. Lago*, Memorie sulla Dalmazia I, Venezia 1869, str. 451), a 1776. kartu područja Kaštel-Sućurca (*I. Babić*, nav. dj. (41), str. 175; *D. Kečkemet*, Kaštel-Sućurac, Split 1978, str. 183, 185).

⁴⁷ On je bio angažiran oko rušenja sklopa Kneževe i Komunalne palače u Splitu 1820—1821, izradio je 1821. projekt povećanja splitskog Gospodskog trga i preuređenje zgrade oružane (armamento). (*D. Kečkemet*, Rušenje Komunalne i Kneževe palače u Splitu, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 4—5, Zagreb 1978—1979, str. 288—297) Napravio je 1823. projekt obnove nadbiskupske palače u Zadru. (*M. Stagličić*, Klasicistička obnova nadbiskupske palače u Zadru, Peristil 24, Zagreb 1981, str. 131—336).

⁴⁸ On je član splitske obitelji koja je dala nekoliko mjernika čija je plodna djelatnost ostavila brojne karte i nacрте. Franjo Antun izradio je 1789. kartu Sinjske krajine (*S. Stulli*, nav. dj. (36), str. 79, 80), 1789. crtež dijela zidina i južnih gradskih vrata u Splitu (*D. Kečkemet*, nav. dj. (45), str. 279, 291), 1793. kartu zemljišta istočno od Žrnovnice (*A. Duplančić*, Kartografski prilozi poznavanju granica između Splita i Poljica, Ivan Paštrić (1636—1708)... , Split 1988, str. 162, 163), 1796. nacrt splitskog zdravstvenog ureda (*A. Duplančić*, Prilog poznavanju luke i pomorstva Splita u 18. i 19. stoljeću, Adrias 2, Split 1988, str. 74, sl. 3), devedesetih godina 18. st. nacrt kuća uz mletački kaštel u Splitu (isto, str. 76, 77, sl. 4), 1804. sliku crkve sv. Križa u Splitu (*A. Belas — Lj. Karaman*, Bratovština i crkva sv. Križa u Velom varošu u Splitu 1439—1939, Split 1939, str. 42, 48), 1808. tlocrt splitske bazane (*A. Duplančić*, nav. dj. (44), str. 70, 71), 1812. kartu toka rijeke Jadro s mlinovima (vidi bilj. 45), a krajem 18. ili početkom 19. st. tlocrt palače Garagnin u Trogiru (*S. Piplović*, Mjernici iz roda Kurir, Kulturna baština 9—10, Split 1979, str. 48, 49).

⁴⁹ Njegov najstariji poznati rad je tlocrt crkve i samostana Gospe od Zdravlja u Splitu iz 1749. koji je dopunio i doradio 1776 (*A. Crnica*, nav. dj. (21), str. 149). Slijedi zatim katastar splitske obitelji Milesi iz 1751. (80 godina Naučne biblioteke u Splitu, Split 1983, str. 15, tab. 6. *K. Prijatelj*, Novi prilozi o baroku u Splitu, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku II, Dubrovnik 1953, str. 319, 320, tab. XXII; *D. Božić-Bužančić*, Radovičičevi ljetnikovci u Splitu, Prilozi 16, Split 1966, str. 281, 287. Ista, Prilog poznavanju života Splićana u doba teške epidemije kuge 1783/1784, Kulturna baština 16, Split 1985, str. 97). God. 1764.

Vicko Kurir,⁵⁰ pp, 1801.
 Ivan Lucchini,⁵¹ bez oznake, 1837.
 Filip Muljačić,⁵² bez oznake, 1756.
 Antonio Putti,⁵³ bez oznake, 1835.
 Pietro Rossi, pp, 1697, 1699.
 Carlo Antonio Signorelli, pp agrimensore, 1808.
 Giovanni Pietro Signorelli, tenente pp, 1784.
 Francesco Trevisi, pp, 1793.
 Ivan Vuletin, pp agrimensore, 1886.
 Giovanni Sebastian ... tti (prezime nečitko), perito, bez godine — prva polovina 18. st.

nacrtao je tlocrt crkve i samostana sv. Frane u Splitu (*C. Fisković*, nav. dj. (44), str. 188, 189) i crkve sv. Križa (*A. Duplančić*, Splitska crkva sv. Križa u 18. stoljeću, *Croatia christiana periodica* 19, Zagreb 1987, str. 11, 12). Katastar makarskog franjevačkog samostana izradio je 1767 (*K. Jurišić*, Franjevački samostan svete Marije u Makarskoj, Franjevačka visoka bogoslovija u Makarskoj, Makarska 1989, str. 43), kartu zemalja S. Macukata u selima Broćanac, Prugovo i Muć Gornji 1768 (*A. Duplančić*, Grbovi obitelji Bolis i Macukat, Prilozi 26, Split 1986—1987, str. 506 — tu je omaškom ispušteno da je kartu 1768. izradio P. Kurir), kartu dijela Poljičkog primorja 1770 (*A. Duplančić*, Kartografski..., nav. dj. (48), str. 157—159), katastar obitelji Bolis 1774 (*A. Duplančić*, Grbovi..., nav. dj. str. 503, 505), katastar franjevačkog samostana u Imotskom 1774 (*S. Piplović*, nav. dj. (48), str. 47), a katastar franjevačkog samostana u Sinju 1780 (*C. Fisković*, Lovrićeve kuće u Sinju, Zbornik Cetinske krajine 1, Sinj 1979, str. 171. *M. Čatipović*, O jednoj kritici Ivana Lovrića, isto, str. 291) Tlocrt jednog skladišta u podrumima Dioklecijanove palače nacrtao je 1780. (*A. Duplančić*, Popisi državnih zgrada u Splitu iz god. 1789. i 1804, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 13, Zagreb 1987, str. 155, 161), tlocrt za buduću bolnicu 1787. (*D. Kečkemet*, Projekti obnove bolnice u Splitu u 19. stoljeću, *Acta historiae medicinae, stomatologiae...* 1—2, Beograd 1987, str. 127, 128), a kartu područja između Žrnovnice i Grljeva 1792 (*A. Duplančić*, Kartografski..., nav. dj. (48), str. 158, 160, 161).

⁵⁰ Od njegovih nacrtava objavljen je tlocrt kvartira i mosta u Solinu iz 1808 (*A. Duplančić*, Popisi..., nav. dj. (49), str. 156, 162) i plan Splita iz 1826 (*S. Piplović*, nav. dj. (48), str. 49—51). Uz djelatnost mjernika iz obitelji Kurir vezuje se još nekoliko nepotpisanih karata i nacrtava: karta zemalja uz rijeku Žrnovnicu iz 1708 (*A. Duplančić*, Kartografski..., nav. dj. (48), str. 164, 165), karta splitskog područja iz kraja 17. ili početka 18. st. (isto, str. 162), karta splitskog područja iz 1787 (isto, str. 162), tlocrt obrambenog dvorišta na Pisturi iz 1790 (*A. Duplančić*, Prilog..., nav. dj. (45), str. 117, 118) i nacrt kuća u starom dijelu Splita iz druge polovine 18. st. (*A. Duplančić*, Nekoliko splitskih kuća u XVIII stoljeću, *Kulturna baština* 17, Split 1987, str. 45, 46). Jakov Luka Borovčić-Kurir, sin mjernika Vicka Kurira, crtao je 1841—1844. Lucchinijev projekt za proširenje splitske bolnice. *D. Kečkemet*, nav. dj. (49), str. 133.

⁵¹ God. 1841—1844. izradio je projekt proširenja splitske bolnice. *D. Kečkemet*, nav. dj. (49), str. 130—133.

⁵² God. 1764. izradio je tlocrt crkve i samostana sv. Frane u Splitu (*A. Duplančić*, Nekadašnje groblje kod splitskih konventualaca, *Kulturna baština* 16, Split 1985, str. 45—47), a 1793. dva katastra splitskog kaptola (*A. Duplančić*, Kula-strazarnica..., nav. dj. (44), str. 98, 99).

⁵³ Njegov tlocrt Salone i dijela zidina objavljen je u *F. Carrara*, *Topografia e scavi di Salona*, Trieste 1850, ad str. 69 — tlocrt, str. 75 — zidine.

SU MIHOVIL LUPOSIGNOLI, GLI INGEGNERI MILITARI
E I GEOMETRI IN DALMAZIA NEL XVIII SECOLO

Arsen Duplančić

Nel XVIII secolo numerosi maestri locali e stranieri diedero il loro contributo alla formazione dell'inventario artistico della Dalmazia. La qualità artistica dei loro lavori è molto varia, ma riflette, tra l'altro, le circostanze e le condizioni e in cui molte opere furono create. In questa luce va considerato anche il dato di fatto che gli ingegneri militari lavorarono non solo a edifici militari, ma anche a chiese e per la esigenze di queste ultime. Tra gli stranieri vi furono, per esempio, i colonnelli Giovanni Battista Camozzini, Giovanni Battista Lodoli e Francesco Melchiori e ancora il capitano Bartolo Riviera. Tra i croati vi furono, per esempio, il colonnello Antun Marković, i tenenti Ivan Nakić Vojnović e Feliks Tironi e il capitano Mihovil Luposignoli.

Luposignoli nacque a Spalato il 29. IX 1763. Frequentò probabilmente gli studi di ingegneria ed entrò al servizio dell'esercito essendo nominato nei documenti come capitano ingegnere. Possiamo seguire la sua attività dal 1719, quando dipinse il ritratto del francescano spalatino Andrija Andreis. È più tardi il ritratto del gesuita Ardelio della Bella, nel 1729 eseguì per il convento al Poljud una copia del dipinto di Nikola Bralić »L'Immacolata Concezione attraverso gli scritti dei teologi e dei dotti«.

Come scultore Luposignoli si cimentò in occasione dell'esecuzione del disegno per il nuovo, grande altare con sarcofago per le reliquie di S. Doimo nella cattedrale di Spalato, intorno al 1740. Questo altare, tuttavia, non fu realizzato, come il progetto dello stesso per la chiesa della Madonna della Salute di Spalato del 1738.

Luposignoli diede prova di sé anche come geometra, avvedendo realizzato un certo numero di carte. Inoltre, nel 1749, a Omiš valutò il restauro del soffitto della chiesa parrocchiale, nel 1736 stimò i dipinti dell'eredità del nobile spalatino Antun Alberti.

Poco dopo il suo cinquantasettesimo compleanno, Luposignoli morì nella sua città il 29. XII 1750 e fu qui sepolto, nella chiesa di S. Maria de Taurello.

In relazione agli ingegneri militari che furono attivi in Dalmazia l'autore riporta di seguito alcuni dati sul Camozzini, Melchiori, Riviera e Nakić Vojnović. Per finire dà l'elenco dei geometri e degli ingegneri che compaiono sulle carte manoscritte nella Collezione del Museo Archeologico di Spalato.